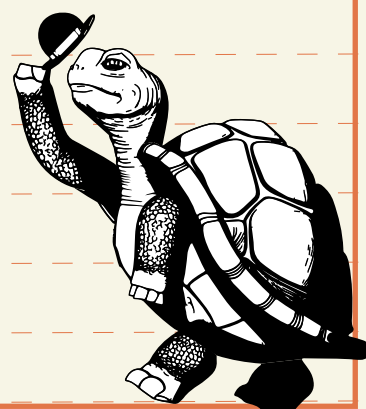

Proposition 2: Sacos samhälls- politiska program

Ett smartare Sverige

Sacos kongress 2025

Om Sacos samhällspolitiska program

När Saco samlas till kongress 2025 är det i en tid av osäkerhet. Krig, handelskonflikter och motsättningar i omvärlden påverkar politiken och skapar oro i ekonomin. Demokratiska värden utmanas, tilliten till kunskap försvagas och fackens roll ifrågasätts. Samtidigt påverkar klimatförändringarna och den snabba teknikutvecklingen både samhället och arbetsmarknaden. Utmaningarna är många och Sacos resurser är begränsade, vilket kräver tydliga prioriteringar. Det samhällspolitiska programmet pekar ut riktningen för Sacos arbete de kommande åren. Prioriteringarna utgår från fackliga kärnfrågor, men påverkas också av den osäkra omvärld som Saco verkar i. Politiska beslut och ekonomiska förändringar kan snabbt ändra förutsättningarna. Saco behöver ha beredskap och utrymme för det okända, och kunna agera om läget plötsligt förändras.

Programmet kompletterar de stadgar och värderingar som utgör grunden för Sacos arbete. Vid sidan av detta finns också mer detaljerade policydokument inom olika politikområden. Kongressen beslutar om inriktning och långsiktiga mål på övergripande nivå genom det samhällspolitiska programmet för kongressperioden. Styrelsen ansvarar för vad Saco ska tycka och göra på mer detaljerad nivå och tar fram konkreta ståndpunkter. Kansliet ansvarar för hur målen omsätts i praktiken.

Det samhällspolitiska program som styrelsen nu lägger fram till kongressen har tagits fram i dialog med Sacoförbunden och omfattar fyra områden och tolv verkar-för-att-satser. *En stark samhälls-ekonomi* skapar jobb, välbästand och välfärd, men förutsätter *utbildning och forskning av hög kvalitet*. *Ett tryggt, säkert och hållbart arbetsliv* är grunden för en arbetsmarknad där arbetsmiljön och villkoren är goda. Partsmodellen är kärnan som ger stabila spelregler och stödjer omställningen på arbetsmarknaden. Akademikernas kunskaper och kompetens är avgörande för samhällsutvecklingen. Därför måste det *löna sig att satsa på utbildning*.

Programmet inleds med portalskrivningar om vad som förenar Sacoförbundens medlemmar, vad de bidrar med och vad Saco står för. Där anges tydligt att Saco ska försvara demokrati, mänskliga och fackliga rättigheter, arbeta för att samhällsutvecklingen sker utifrån de globala hållbarhetsmålen principer och stå upp för fakta och kunskap. Tillsammans med målen i rubrikerna och verkar-för-att-satserna visar detta vägen för Sacos arbete. Aspekter som rör demokrati, klimat och AI förväntas påverka både akademikerna och samhället under kongressperioden. De begränsas inte till ett enskilt område, utan löper genom hela programmet, precis som i samhället i stort.

Ett samhälle i förändring rymmer både utmaningar och möjligheter. Akademikernas kunskap och engagemang är avgörande för att möta utmaningarna och forma framtiden. Med det samhällspolitiska programmet som kompass tar Saco sin del av ansvaret för demokratin och partsmodellen, för att säkra jobb och välfärd, och för ett arbetsliv som är tryggt och hållbart. Programmet ger Saco förutsättningar att arbeta för en långsiktig och hållbar samhällsutveckling. Det bidrar till ett smartare Sverige – där utbildning löner sig och där kunskap och kompetens visar vägen framåt.

Sacos styrelse genom
Göran Arrius, ordförande

Sacos samhällspolitiska program

Akademikerna och samhällsutvecklingen

Sacoförbundens medlemmar förenas av att de har kunskaper som vilar på vetenskaplig grund och som är centrala för samhällsutvecklingen. De bidrar med forskning och innovation som är avgörande för den gröna omställningen och utvecklingen av välfärden. Akademikernas kunskaper utvecklar näringslivet, stärker offentlig sektor och skapar nya företag. De löser dagens problem och morgondagens okända utmaningar med både beprövad och ny kunskap. Akademikerna är särskilt viktiga när kunskap ifrågasätts och demokratin utmanas. **Saco ska** stå upp för fakta och evidensbaserad kunskap. **Saco ska** försvara demokrati och mänskliga och fackliga rättigheter i enlighet med FN-stadgan och ILO:s kärnkonventioner. **Saco ska** arbeta för att samhällsutvecklingen sker utifrån de globala hållbarhetsmålen principer.

Sacos samhällspolitiska arbete omfattar de förutsättningar som krävs för att stärka samhället och akademikernas ställning på arbetsmarknaden i Sverige och Europeiska unionen. EU-samarbetet måste vara starkt för att möta yttre hot, skydda demokratiska rättigheter och bromsa klimatförändringarna. Ett konkurrenskraftigt Europa med fri rörlighet av varor, tjänster, arbetskraft och kapital är gynnsamt för den svenska ekonomin. Betydelsefullt är också en väl fungerande inhemsk arbetsmarknad och grunden för det är partsmodellen. Den måste värnas både nationellt och i EU.

Det geopolitiska läget är osäkert och den globala ekonomiska utvecklingen utmanas av protektionism, handelshinder och krig. Sveriges beredskap för kris och krig är numera en del av den samhällspolitiska diskussionen. Demokratin är på tillbakagång, etablerad kunskap ifrågasätts och det finns ett politiskt tryck på högskolan. Även fackföreningarnas ställning i samhället är under press, både i Sverige och globalt. Fackföreningarnas ställning måste stärkas. Politiska beslut ska bygga på fakta och formas i en öppen och lyhörd process där professionernas kunskap och erfarenhet tas tillvara.

Klimatförändringar, tekniska framsteg och demografiska förändringar påverkar samhällsutvecklingen. Klimatomställningen ställer nya krav på samhällsplanering, individers beteenden och företagens investeringar. Sjunkande födelsetal och en åldrande befolkning minskar utbudet av arbetskraft och sätter press på välfärdens finansiering. AI förväntas driva den ekonomiska utvecklingen genom effektiviseringar och produktivitetsutveckling. Den tekniska utvecklingen innebär stora möjligheter men förändrar arbetsmarknaden och kan utmana den personliga integriteten.

Saco ska verka för långsiktigt prioriterade områden för akademikerna. Det samhällspolitiska programmet är ett inriktningsdokument som fokuserar på fyra områden: en stark samhällsekonomi, ett tryggt, säkert och hållbart arbetsliv, hög kvalitet på utbildning och forskning och utbildning ska löna sig. Demokrati, AI och klimat påverkar hela samhället och återfinns i flera delar. Programmet baseras på fackliga kärnfrågor och utmaningar som Sacofederationen och förbundens medlemmar står inför. Men samhällsekonomiska förändringar och politiska beslut kan skifta inriktningen på arbetet. Saco måste ha beredskap och utrymme för det okända.

En stark samhällsekonomi

En stark samhällsekonomi är en förutsättning för hög sysselsättning, en trygg välfärd och ökat ekonomiskt välstånd. Både näringslivet och den offentliga sektorn behöver goda förutsättningar för att samhället ska fungera och utvecklas. Samhällets resurser fördelas mellan många områden och flera behöver stärkas. Det kräver en hållbar tillväxt som skapas av en konkurrenskraftig privat sektor. Konkurrenskraften kommer från en välutbildad arbetskraft, teknisk utveckling, forskning och innovation. Skattesystemet ska säkerställa den långsiktiga finansieringen av offentlig sektor, utan att inverka negativt på viljan att utbilda sig, arbeta eller driva företag.

Svensk samhällsekonomi är beroende av den ekonomiska och politiska utvecklingen i Europa. Öppenhet, fri handel och fri rörlighet av arbetskraft och kapital är grunden för ett starkt EU och gör både EU och Sverige mer konkurrenskraftiga. Internationella samarbeten stärker samhällsekonomin och är avgörande för att bromsa klimatförändringarna. En grön och hållbar omställning måste skyndas på med investeringar och en vetenskapligt underbyggd klimat- och miljöpolitik med långsiktiga riktlinjer.

Tekniska framsteg driver samhällsekonomisk utveckling och medför stora förändringar i samhället. AI ses som ett sådant tekniskifte som redan har förändrat många arbetsplatser och förväntas vara en kraft för den långsiktiga samhällsutvecklingen. AI frigör arbetskraft till andra arbetsuppgifter, gör att färre kan göra mer och skapar nya arbetsuppgifter. De akademiska professionernas kompetens måste tas tillvara när tekniken utvecklas. Utveckling och användning av ny teknik bör bygga på etiska överväganden och får inte ske på bekostnad av en rättssäker, ansvarsfull och ändamålsenlig användning. Även klimat- och miljöaspekter bör beaktas.

En stark samhällsekonomi behöver en välutbildad arbetskraft som följer den nya tekniken och kompetensutvecklas under hela arbetslivet. Arbetstagarna ska ha tillgång till fort- och vidareutbildning på och utanför arbetsplatsen. De som förlorar jobbet ska snabbt komma vidare genom utbildning och arbetsmarknadspolitiska insatser. Utbildningsutbudet ska vara brett, på hög nivå och anpassat till både de som behöver ställa om och de som behöver mer kunskap för sitt nuvarande jobb. Möjligheterna till livslångt lärande ska vara goda.

Partsmodellen spelar en nyckelroll för att säkerställa att teknikutvecklingen sker med trygga och utvecklande arbetsvillkor samtidigt som konkurrenskraft och välstånd stärks. Modellen ger tydliga regler på arbetsmarknaden och möjliggör för företag och anställda att snabbt ställa om. Parterna hittar tillsammans vägar fram och i kriser värnas branschens olika behov. Men partsmodellen utmanas av politiska beslut nationellt och inom EU. Den fackliga organisationsgraden och förhandlingsstyrkan måste öka så att fler får tillgång till bättre kollektivavtal.

Saco verkar för att:

- öka konkurrenskraften i Sverige och EU
- förbättra förutsättningarna för livslångt lärande och kompetensutveckling
- stärka och utveckla partsmodellen.

Ett tryggt, säkert och hållbart arbetsliv

Många akademiker tycker att deras arbeten är intressanta, stimulerande och meningsfulla. Men arbetslivet har också utmaningar och risker. Arbetsbördan kan vara orimligt hög och arbetsmiljön bristfällig. Distansarbete ökar flexibiliteten i arbetet men den ökade tillgängligheten kan bidra till stress. Vissa yrkesgrupper utsätts dagligen för hot och hat. Den psykiska ohälsan har ökat. Dessutom förväntas vi arbeta allt högre upp i åldrarna. Det krävs ett tryggt, säkert och hållbart arbetsliv för att vi ska klara av både dagens och morgondagens arbete. Det behövs också bättre förutsättningar för att hantera kriser och bidra till samhällets försvar.

Ett tryggt, säkert och hållbart arbetsliv förutsätter en god fysisk, organisatorisk och social arbetsmiljö. Det systematiska arbetsmiljöarbetet och de förebyggande insatserna är avgörande. Ett väl fungerande arbetsmiljöarbete minskar risken för olyckor, ohälsa och sjukfrånvaro. Det är en investering som bidrar till mer produktiva arbetsplatser som skapar utrymme för förbättringar av arbetsvillkoren. Starka offentliga trygghetssystem ska ge bra ekonomiskt skydd för de som drabbas, underlätta effektiv rehabilitering och vara ett stöd på vägen tillbaka till arbete. Det är god hushållning med samhällets resurser att arbetslösa och sjukskrivna får ett gott stöd för att komma tillbaka i arbete.

Arbetsvillkoren varierar mellan verksamheter och yrken. Tekniken gör att vissa kan välja när och var arbetet utförs. Andra saknar den flexibiliteten. Oavsett var och när akademiker arbetar måste arbetsvillkoren vara goda och arbetsbelastningen rimlig. Bättre arbetsvillkor, god arbetsmiljö och större egeninflytande över arbetets planering är avgörande för att rekrytera och behålla personal inom både privat och offentlig sektor. Det ska vara enkelt att kombinera arbetsliv och privatliv.

Alla akademiker ska kunna följa de yrkesetiska regler som följer med professionen. Den yrkesetiska integriteten behöver skyddas. Anställda ska känna sig trygga på sin arbetsplats och ha stöd av arbetsgivaren i sin professionsutövning. Det är viktigt att värna akademikers och tjänstemäns professionella självständighet och oberoende från otillbörlig påverkan.

Övervakning, bakgrundskontroller och hantering av arbetstagares uppgifter blir allt vanligare. Risken finns att det går ut över arbetstagarens integritet. Det måste finnas en rimlig balans mellan befogade behov att behandla uppgifter och enskildas rätt till skydd för den personliga integriteten. Insynen i användningen av AI och annan teknik måste öka för att stärka rättssäkerheten och arbetstagarnas rättigheter.

Saco verkar för att:

- alla akademiker ska ha goda arbetsvillkor och bra arbetsmiljö
- stärka de offentliga trygghetssystemen
- förbättra arbetstagarnas integritetsskydd.

Hög kvalitet på utbildning och forskning

Utbildning påverkar ekonomisk tillväxt och samhällets utveckling. En välutbildad befolkning är en förutsättning för att demokratin ska fungera och samhället hålla samman. För att vi ska kunna lösa de framtida utmaningarna måste kunskap, bildning, forskning och innovation stå i centrum. Då behöver hela utbildningskedjan ha de resurser som krävs för att ge utbildning av hög kvalitet.

Akademisk utbildning och kunskap är under tryck. Högscholan har inte tillräckliga resurser för att hantera alla uppdrag. AI ger nya möjligheter men påverkar också forskning, undervisning och examination. Mycket av universitetslärares tid går till administration, vilket ger mindre tid till utbildning och forskning. För studenterna blir konsekvensen mindre lärarledd tid vilket riskerar att försämra utbildningens kvalitet. För att säkerställa hög utbildningskvalitet måste resurserna per student öka.

Politiker och arbetsgivare vill se en starkare koppling mellan högskoleutbildning och de kortsiktiga behoven på arbetsmarknaden. Den politiska styrningen utmanar den akademiska friheten. Allt oftare ifrågasätts fakta och vetenskaplig evidens. Denna utveckling måste motverkas.

Högskoleutbildning vilar på vetenskaplig grund och ska ha en tydlig koppling till forskning. Det är grunden för högskoleutbildningens kvalitet och skiljer den från övrig eftergymnasial utbildning. Den ska ge kunskap, bildning, självständigt och kritiskt tänkande, samt goda yrkeskunskaper. Högskoleutbildningarna ska vara relevanta på en föränderlig arbetsmarknad och ge förmåga till det nytänkande som behövs för att lösa klimatomställningen och andra frågor som är okända idag. Vetenskaplig grund, forskningsanknytning och självständig kunskapsbildning utgör högskoleutbildningarnas särart. Den måste värnas.

Högscholan är en del av det livslånga lärandet. Den ska ge utbildning som möter akademikernas behov av fort- och vidareutbildning. Det kräver särskilda resurser för att inte påverka utbildningens kvalitet för andra studenter. Högscholan ska ha hög och stabil finansiering för att säkra utbildningens och forskningens kvalitet. Utbildnings- och forskningspolitiken måste vara sammanhållen och långsiktig. Grunden för högskoleutbildningens kvalitet och för akademisk frihet läggs av trygga arbetsvillkor för lärare och forskare. Värnandet av akademisk frihet är avgörande för både demokratin och kunskapsutvecklingen. Högscholornas självständighet behöver garanteras.

Studenternas förkunskaper är avgörande för att högscholan ska kunna undervisa på rätt nivå. Basen läggs i utbildningssystemets lägre nivåer. Skolan ska ge alla elever möjlighet att förbereda sig för arbetslivet och fortsatta studier på högre nivåer. Både högskoleutbildningens och forskningens kvalitet är beroende av att skolan ger goda kunskaper. Kvaliteten och likvärdigheten i skolan måste öka.

Saco verkar för att:

- värna den akademiska friheten
- stärka högscholan och högskoleutbildningarnas särart
- tydliggöra betydelsen av fakta och vetenskaplig evidens.

Utbildning ska löna sig

Utbildning är en investering i tid, ansträngning och pengar. Högskoleutbildningens lönsamhet påverkar utbildningsval och är avgörande för kompetensförsörjningen i både näringslivet och offentlig sektor. Akademisk utbildning är en grund för att stärka välfärdens kvalitet, utveckla ny teknik och skapa nya företag. Akademisk kunskap är också en förutsättning för att arbeta inom vissa yrken. Utan akademiska kunskaper utvecklas inte samhället. Därför måste akademisk utbildning löna sig.

Sacos livslöneberäkningar visar att den privatekonomiska lönsamheten av akademisk utbildning varierar mellan utbildningsinriktningar. För flera utbildningar är det privatekonomiskt mer lönsamt att börja jobba direkt efter gymnasiet i stället för att skaffa sig en examen från högskolan. Många av dessa utbildningar är kvinnodominerade och leder till arbeten där både arbetsvillkor och arbetsmiljö brister. För att säkra kompetensförsörjningen måste arbetsgivare investera i arbetsvillkor och arbetsmiljö, både inom offentlig och privat sektor. Det ska vara möjligt att få en god löneutveckling inom alla akademikeryrken.

Jämställda inkluderande arbetsplatser berikar arbetsmarknaden och vårt sociala och ekonomiska välbefinnande. Olika bakgrunder och erfarenheter bidrar till fler perspektiv och utvecklar verksamheterna. Alla akademiker ska ha goda möjligheter att använda sina kunskaper. Arbetsmarknaden ska kännetecknas av mångfald, jämställdhet och frånvaro av diskriminering. Arbetsgivare ansvarar för att synliggöra personalens kompetens och värdera den på ett likvärdigt sätt. Det ska inte finnas några osakliga löneskillnader.

Ojämsliddhet på arbetsmarknaden och i familjen påverkar kvinnors arbetsmarknadsdeltagande och karriärmöjligheter. Det påverkar hur lönen utvecklas över arbetslivet och storleken på pensionen. Arbetsgivare ska bidra till att det är enkelt att kombinera familj och karriär. Samhället ska se till att reglerna för föräldrapenning uppmuntrar till jämställda val.

Skatte- och pensionssystemens utformning påverkar högskoleutbildningarnas lönsamhet. Skattesystemet ska premiera utbildning och ansvarstagande och ge goda drivkrafter till arbete. Pensionssystemet ska bidra till att enskilda upplever att det är gynnsamt att arbeta ytterligare några år. Det allmänna pensionssystemet tillsammans med tjänstepensionen ska underlätta övergången från arbetsliv till pension och säkerställa livslång ekonomisk trygghet.

Saco verkar för att:

- akademikers kunskaper och kompetens synliggörs och belönas
- arbetsmarknaden ska vara jämställd och inkluderande
- pensionssystemet ska vara tryggt och hållbart.